

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Wie kan bestaan

"En ik zag, toen Het het zesde zegel geopend had, en ziet....."

Openbaring 6:12a

Het zesde zegel van het boek dat het Lam genomen had, wordt nu door het Lam verbroken. De opening van dit zegel spreekt van de komst van Gods grote dag. De dag waarvan de profeten van het Oude Testament geprofeteerd hadden, en waarvan Jezus Zelf toen Hij op aarde was, gesproken had.

Geweldige tekenen op de aarde en aan de hemel worden gezien. Alles raakt van zijn plaats. Er geschiedt een grote aardbeving. Het verschrikkelijke van de aardbeving is, dat men zich daartegen niet beschermen kan. Men ziet ze niet aankomen. Ze komt als een dief in de nacht. Ook aan de hemel gebeuren onverwachts tekenen. De zon wordt zwart als een haren zak en de maan wordt geheel als bloed. De sterren vallen op de aarde, gelijk een vijgeboom zijn wintervijgen laat vallen, wanneer hij door een harde wind geschud wordt. De hemel wijkt terug als een boekrol die opgerold wordt. En als de hemel wijkt, moet ook de aarde veranderen van gedaante. Berg en eiland worden bewogen uit hun plaatsen.

Bij het zien van al die tekenen trachten de mensen een schuilplaats te vinden. Ze worden verdeeld in zeven groepen. Zij die leiding hebben, in staatkundige, politieke en militaire zaken. Dat zijn er drie. Dan de sterken door hun geld en de machtigen door hun bijzondere gaven – we zouden zeggen de bankiers en de wetenschapsmensen; dat zijn er twee. En tenslotte alle slaven en vrijen.

Allen verbergen zich in de spelonken en in de rotsen der bergen. Heel de mensheid is dus bevreesd voor het oordeel dat gekomen is. De grote massa is met angst vervuld. Ze zoeken naar schuilplaatsen. Ze roepen tot de bergegevaarten: valt op ons en verbergt ons voor het aangezicht van Hem, Die gezeten is op de troon, en

voor de toorn des Lams, want de grote dag Zijns toorns is gekomen en wie kan bestaan?

Opmerkelijk is hier dat het mensdom opeens weet waarom het gaat. U hoort niet de vraag stellen: wat gebeurt er, wat is er aan de hand? Of: Wie is het Die op een troon gezeten er aankomt? Of: Wie is het Lam? Men weet het haarfijn. Niemand is in het onzekere. Allen weten wat er nu geschiedt. Allen spreken uit: de grote dag van Zijn toorn is gekomen.

De grote massa heeft vandaag God uitgerangeerd. God is dood. God bestaat niet. Laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij. Dood is dood. Daarom: carpe diem – pluk de dag. Kerkverlating is niet zeldzaam. Soms blijkt spot uit de ogen van mensen, van jonge mensen, alsof ze willen zeggen: toe nou, gelooft u nog in een hel en een hemel? Dat is een middeleeuws sprookje. Gelooft u nog in een God en in een Jezus? Dat is een achterhaalde zaak, goed voor primitieve geesten. Schrap mij maar, want ik heb heel mijn opvoeding en mijn doop als overtollige ballast overboord gezet. Ik voel me nu zo vrij als een vogel.

't Is toch eigenaardig dat op de grote dag niets meer van dat geredeneer overblijft. Er klinkt zelfs geen spot meer op. Grote angst bevangt het mensdom voor God en voor het Lam. Maar diezelfde angst bevangt de mens ook al als hij sterft, als zijn ziel opklimt tot des Rechters troon.

Wat bij de opening van het zesde zegel ook zo opvalt, is dat vooral het Lam op de voorgrond treedt. De mensen spreken niet van de toorn van God, maar heel uitdrukkelijk van de toorn van het Lam. Ze trachten beschutting te zoeken voor Zijn toorn. De grote dag is de dag van het oordeel, en het oordeel heeft de Vader aan Zijn Zoon gegeven. Christus komt ten gerichte. Dat betekent, dat het op die grote dag niet gaat over onze zonde, maar over onze houding tegenover Christus.

Hij is gepredikt geworden. Naar Zijn

bevel moest het Evangelie verkondigd worden aan alle volken, en Hij komt pas weder als aan alle volken de blijde boodschap gebracht is geworden. Op die grote dag gaat het om geloof of ongeloof. Zijn we staande gebleven tegenover de gepredikte Christus of zijn we door de knieën gegaan.

Er is nog een zaak die verbaast. Het mensdom wil liever door de rotsen verpletterd worden dan buigen voor het Lam, dan roepen om genade. Ik bedoel geenszins dat er op de grote dag nog genade gegeven kan worden. Dan is het te laat.

Maar u ziet hier wel openbaring van de grote haat tegen het Lam. Ook dan niet en zelfs dan niet wil men buigen onder het recht van het vonnis van het Lam. En toch zal men moeten buigen voor het Lam. Men zal Gode niets ongerijms toeschrijven als daar klinkt: gaat weg van Mij, gij vervloekte!

De angstschreeuw, de kreet van ontzetting van de mensen op de grote dag doorhuivert ons. Wie kan bestaan voor Zijn toorn, voor de toorn van het Lam?

Kunnen wij bestaan voor die toorn, u en ik?

Is dat in het heden der genade al eens onze vraag geworden?

Let er wel op -, het gaat hier niet over de toorn van God, maar over de toorn van het Lam.

Het Lam Gods, Dat de zonde der wereld wegneemt, wordt ons elke zondag verkondigd. Het Lam Dat Zich Gode geofferd heeft, Dat Zijn bloed gestort heeft. Het Lam Dat in de driejarige duisternis daar op Golgotha aan het vloekhout gehangen heeft. Het Lam Dat geroepen heeft: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?" Het Lam Gods Dat vanaf de kruispaal heeft afgekondigd de verzoening door voldoening. Het Lam Dat met grote stem geroepen heeft: "Het is volbracht".

In Zijn onuitsprekelijke zondaarsliefde roept Hij u elke zondag toe: al waren uw zonden als scharlaken, al ware uw zonden rood als karmozijn, Ik zal ze

maken als witte wol. En als sneeuw die vers op de aarde nedervalt. Het wordt u toegeroepen door Zijn dienaren: Hij wil genadig vergeven al wat gij hebt misdreven. Hij wil van 't verderf uw leven verschonen en met goed goedheid en barmhartigheên u kronen. Dienaren des Woords bidden naar Zijn opdracht u: laat u met God verzoenen.

Nu hebben we zo onze oplossingen, soms vroom, soms goddeloos, om staande te blijven tegenover zoveel liefde, tegenover die zoekende liefde van het Lam.

Maar 't zal toch wat zijn óf op de dag van ons sterven óf op de grote dag de toorn van het Lam te ervaren. Om uit te roepen: wee mij, want ik kan niet bestaan voor Zijn toorn.

Als we nu eens de handen gingen vouwen, als we nu eens neerzinken op de knieën, en het voor de Heere gaan uitspreken: Heere, ik heb stand gehouden tegenover zoveel liefde, Heere ik heb niet gewild dat Gij over mij Koning zoudt zijn; Heere, het lag niet aan u, maar geheel aan mij; ik heb mij steeds maar verhard; Heere, zou het voor zo één als ik ben nog kunnen? Gewis – dan komt er uitkomst van boven, dan blijft de hemel niet zwijgen. Och dat gij heden bekendet wat tot uw zaligheid is dienende. Nog

heden der genade. De grote dag is nog niet gekomen. Omdat God geen lust heeft in uw dood.

De vraag komt nogmaals op ons aandringen: wie kan bestaan voor Zijn toorn?

Weet dit: er is geen tussenweg. 't Is of liefde óf toorn; of eeuwige liefde óf eeuwige toorn. Zo gij dan Zijn stem heden hoort, verhardt u niet.

P. van Zonneveld

VAN DE REDACTIE

Inhoud

In dit nummer van ons blad is een meditatie opgenomen over Openb. 6:12a van ds. P. van Zonneveld. Ds. P. den Butter schrijft een vierde artikel over de apostel Johannes. Ds. J.M.J. Kieviet schrijft nogmaals over het feit dat dr. H.F. Kohlbrugge 150 jaar geleden preekte in Vianen. Ds. Kieviet schrijft ook een behartenswaardig stukje over de kanttekeningen. Ds. M.C. Tanis schrijft over 1 Tim. 4:14 "In de dienst van de Heere." Ds. K. Hoefnagel schrijft opnieuw over Arthur Pink. In de vragenrubriek schrijft hij over het kaartspel. Er is een artikel-

ARTHUR PINK (4)

Bij hun aankomst in Amerika vroeg de douanebeambte aan Pink of hij de preekstoel weer opwilde, waarop Pink antwoordde: Ja, door Gods genade. Komt u hier, zo werd vervolgd, om gebroken zielen te troosten? Nee, zei Pink, ik hoop een instrument in Gods hand te zijn, opdat dode zondaren opgewekt mogen worden tot een nieuw leven. Aha, glunderde de douanebeambte, dat is taal naar mijn hart!

Pink en zijn vrouw gingen naar Vera's geboortegrond, Kentucky. Vandaar uit preekte hij hier en daar, zich nergens echter thuis voelend. Pink was een man die kon vallen over het feit dat men bijv. 's morgens het Avondmaal bediende, terwijl het toch een Avondmaal is, of over het feit dat de voorganger van een gemeente met 6 kinderen, geen family worship hield. Werd hij niet ergens te preken gevraagd, dan ging hij helemaal niet naar een kerk. Van Kentucky trokken ze weer naar de West en moesten overal woonruimte zien te vinden en te huren. De enige arbeid die constant doorging, was de vulling en verspreiding van het maandblad. De abonnees kregen het blad vanaf een steeds

tje geplaatst over Jodocus van Lodenstein. Tenslotte zijn er persberichten en boekbesprekingen geplaatst.

Verschijsning volgend nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. *donderdag 21 september* verschijnen. Kopij graag binnen donderdag 14 september. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

Ontmoetingsdag

D.V. *zaterdag 16 september* op Urk in de Eben-Haëzerkerk, Almerelaan 1.

Aanvang 's morgens 10.30 uur

Sprekers: ds. A. van Heteren en ds. A. v.d. Weerd. "Snijden in de prediking".

Pauze

Aanvang 's middags 14.00 uur

Sprekers: ds. M.A. Kempeneers en ds. M. v.d. Sluys

Het zijn altijd goede dagen. Veel bekenden ontmoeten elkaar. Je kunt in de pauze het oude Urk ingaan. Het belangrijkste is dat het Woord mag klinken en dat het Woord tot onderwijz zou mogen zijn voor jong en oud. Kinderoppas is aanwezig. Er zal vis te koop zijn en boeken. Wie een bepaald boek wil hebben kan tevoren bellen naar 'Boekendal', 0527-682110. AvH

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren, Ds. K. Hoefnagel en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopij voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk. Telefoon: 0184-669116. Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl
Girorek. 70.43.50 t.n.v. Stichting Bewaar het Pand te Streefkerk.
Abonnementsprijs € 8,50 per jaar.
Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 8 dollar per jaar.
Advertenties € 0,37 per mm met een kolombreedte van 6 cm.
Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

overstuur was, voor om dit in het gebed voor de Heere neer te leggen. Bij God zijn alle dingen mogelijk, zei hij na het gebed en ik geloof dat de trein zal stoppen waar u zijn moet! Toen de trein na een enkel uur langzamer begon te rijden, kwam de conducteur opgewonden vertellen dat de trein juist bij het station van haar woonplaats een stop moest maken om de een of andere reden, en dat hij haar helpen zou om in enkele seconden de trein te verlaten!

Er kwamen verzoeken om hier en daar voor te gaan. Toch bleef het voor Pink onbevredigend. Hij zag weinig vrucht. De Pink's hadden geen gemakkelijke tijd, ook omdat ze gedurende de twee winters die ze woonden in een huis zonder verwarming en electriciteit, veel ontberingen leden.

De huisbaas wilde het huis verkopen en opnieuw stond de family Pink voor een verhuizing. Ze woonden korte tijd in York. "Gij blijft Dezelfde" stond op een wandtekst in Pink's study.

In 1934 gaan de Pink's weer terug naar Engeland. Aan een vriend schreef Pink: "O mijn geliefde broeder, mijn eigen ziel is neergebogen, bijna overweldigd door het feit dat ik bij hen die ik heb zoeken te dienen geen resultaat heb gezien". Dat noemde hij de voornaamste reden opnieuw naar Engeland te gaan. Als ik God toch alleen maar met mijn pen kan dienen, kan dat net zo goed in Engeland, zo schreef hij.

We kunnen ons de neerslachtigheid van hem wel voorstellen, hoewel we tegelijk moeten zeggen dat Pink niet geheel realistisch was. Hij had in de eerste plaats geen vast werkterrein. Wie enige jaren achtereenvolgens ergens arbeiden mag, zal in de regel meer vrucht zien in verloop van tijd, dan de man die dan eens hier en dan weer daar voorgaat, om dan weer spoedig te vertrekken. Bovendien is hij die terstond vrucht wil zien, onrealistisch. En waar is het vertrouwen dat Gods Woord niet ledig tot Hem zal wederkeren? En, last, but not least: was God niet bezig hem duidelijk te maken dat Hij hem elders voor wilde gebruiken; of, beter gezegd: anders te gebruiken? Moest hij niet de prediker met de pen worden?

Bij aankomst in Engeland, blijft Pink hopen op een preekplaats. Hij krijgt depressies en verblijft met Elia onder de jeneverboom. De afval van God is universeel, klaagt hij. Het klimaat in Engeland deprimeerde hem ook. Hij schreef de Psalmist te kunnen verstaan, die zei: Mijn ziel weigerde vertroost te worden. Na een klaagbrief aan een vriend, die in Glasgow te

Schotland theologie studeerde, kwam een uitnodiging om naar Glasgow te gaan. Pink begon weer wat te herstellen van zijn depressies en besloot opnieuw de koffers te pakken!

Ze konden een goedkope woning huren, waar nauwelijks plaats was voor Pink en zijn 750 boeken en hun gekooide vogeltje Dicky.

In zijn maandblad zwijgt Pink over de Schotse periode, die minder dan een jaar duurde. Vanuit correspondentie met anderen weten we iets van hun Schotse tijd.

Pink hoopte vurig dat hij bij de Free Presbyterian Church een goede ingang zou hebben, maar een synodale vergadering besloot niet aan te pappen met dienaren van een andere denominatie. Pink, die zich wat de leer van deze kerk betreft, zich daar thuis voelde, moest opnieuw een teleurstelling verwerken. De ontmoeting met Gods volk deed hem goed, maar zijn wens om te preken werd niet vervuld. Voor hij gedesilluseerd Schotland verliet, kwam er plotseling een kleine opening om voor te gaan, maar ook dat werd intrede en afscheid tegelijk. De christelijke Broederschap nodigde Pink uit te komen spreken. Op een vergadering sprak hij over de goddelijke inspiratie van de bijbel. Tijdens een kerkdienst sprak hij over Matth. 5:5 "Zalig zijn zij, die treuren, want zij zullen vertroost worden". Hij zei

in die preek: Het treuren en het arm van geest zijn, zijn kenmerken van de wedergeborene. Als er alleen sprake is van vreugde, klopt er iets wezenlijks niet. Zei Jezus immers niet, dat hij die het woord met vreugde ontving, geen wortel had in zichzelf? Matth. 13.

Pink hoefde niet meer terug te komen. Ook het feit dat hij bezwaar maakte tegen het zingen van een solo door een dame, begeleid door een harp, werd hem niet in dank afgenomen. Pink was 'very stiff', erg stijf.

Arthur en Vera Pink keerden terug naar Engeland en gingen niet ver van Londen af wonen. In de eerste weken na hun aankomst in Engeland, nam Pink een ingrijpend besluit. Hij meende dat de Heere hem duidelijk maakte dat hij alle gedachten om ergens voor te gaan, moest afleggen, en dat God hem riep tot Zijn dienst door middel van de pen. Wel nam hij dit besluit met grote smart, maar "wij buigen ons onder Gods soevereine wil".

De man, die soms 300 keer per jaar had gepreekt, nam een aangrijpend besluit. Maar Matthew Henry schrijft in een preek over Psalm 27:4 "Gods liefste knechten wordt niet altijd vergund te doen wat zij voornemens zijn. Allen die als David een vermaak hebben in God, kennen hun hartsverlangens. Maar niet al hun verlangens worden gehonoreerd".

K. Hoefnagel

IN DE DIENST VAN DE HEERE (3)

Verzuim de gave niet die in u is, die u gegeven is door de profetie met oplegging der handen van de ouderlinschap. 1 Tim. 4:14

Paulus kende een hartelijke band aan zijn medewerkers in de dienst van de Heere. In zijn brieven kunnen we dit lezen. Onder hen had Timotheüs een bijzondere plaats. We bemerken dit wanneer we de brieven aan Timotheüs lezen. Hij noemde hem zijn zoon. Zijn oprechte zoon. Paulus had hem voor Christus door het Evangelie mogen winnen. Timotheüs ging geestelijk leven. Wat geschied was, is geen bevestiging geweest, maar echt. Tot die overtuiging mocht Paulus komen. Wat op de eerste zendingsreis gebeurd is, is voor Paulus onvergetelijk. Toen ontstond de relatie 'vader-zoon'. De betrekking van leraar en leerling. Wat groeide tussen Paulus en Timotheüs behoort niet tot het verleden. De Heere legt nog banden. Hij geeft nog de verhouding van vader en zoon. Wie het mag kennen of gekend heeft, mag de vruchten daarvan bemerken in het leven. Wanneer nu Paulus bezig

is om Timotheüs richtlijnen te geven voor de ambtelijke dienst en wijst op zijn roeping, namelijk lezen, vermanen en leren, komt hem voor de aandacht het gebeuren te Lystra. Daar kwam het genadewerk onder de prediking openbaar. Toen heeft Timotheüs ook charisma ontvangen. Van Dale zegt in zijn woordenboek terecht: we kunnen daar onder meer onder verstaan de bijzondere gaven van de Heilige Geest om de uitbreiding van Gods rijk te dienen. Zo moet dit bij Timotheüs gezien worden. Timotheüs heeft die gave verkregen bij het begin van zijn werk in de evangeliedienst. Toen werden hem de handen opgelegd door de ousten van Lystra. In 2 Tim. 1:16 zegt Paulus dat hij daaraan heeft deelgenomen. Uit wat Paulus daar schrijft krijgen we de indruk dat die genadegave Timotheüs kon helpen om hem te sterken in de dienst. Timotheüs mag de gave die in hem is niet verzuimen. Hij moet zich

steeds bewust zijn dat de Heere hem geroepen heeft en begenadigd tot Zijn dienst. De Heere heeft hem geestelijke gaven geschonken om de Goddelijke roeping te vervullen. De Heere wil dat de dienst in geloof verricht zal worden. In geloof aan Hem Die riep, en Die bekwaam maakt. Die dit naar Zijn belofte ook doen zal. Nu kunnen zich in het dienstwerk allerlei situaties voor doen. Dit was Paulus niet onbekend. Een dienaar is ook niet altijd dezelfde. Veel kan aangrijpen. We vinden het in de brieven van Paulus. Hij heeft momenten gehad, dat hij het allemaal niet zo zag zitten. Denk aan wat Hij geschreven heeft aan de Corinthiërs: ik was bij ulieden in zwakheid, in vrees en veel beving (1 Cor. 2:3). Vrees en veel beven zijn een christen niet onbekend. De kennis van de Heere, de kennis van zichzelf en de kennis van de satan, de kennis van de wereld, kunnen doen vrezen. In eigen omgeving kan er veel zijn wat terneer drukt. Wat kunnen de boosheden van eigen hart, het spotten van de wereld en de listen van de satan treffen. Is dit nu al het geval bij een kind van de Heere, dan blijven Gods knechten daar ook geen vreemdeling van. In het verleden werd gezegd: tijdens een gevecht moet men zich allereerst richten op de officieren. Als zij getroffen worden, komt er verlamming in het leger. Zo komen de doodsvijanden, satan, wereld en eigen vlees, tot de leiders in het Koninkrijk van de Heere. Zij moeten uitgeschakeld worden. Of hun inzet moet zich vermindere. Daarbij kan de vrees voor de Heere diep treffen. Want adeldom verplicht. In de dienst van de Heere te staan is groot. Maar welk een verantwoordelijkheid brengt het met zich mee. Wat vraagt de omgang met mensen. Het gaat immers om hun eeuwig heil. Ze zijn op weg naar de rechterstoel van Christus. Wat kunnen de zwakheden en de onvolkomenheden van ons dienen van de Heere aangrijpen. Soms is er het samengaan, het samenspannen van binnen en van buiten. Dit kan de moed in de schoenen doen zinken. Het ophouden dreigt. Het vluchten van het arbeidsveld, als een Elia. Wat wordt Paulus in zijn belijdenissen verstaan. Maar in zijn omstandigheden bad Paulus tot de Heere om kracht en moed. En de Heere heeft hem ook bijgestaan en bekrachtigd om verder te gaan zodat het niet kwam tot opgeven of af laten weten. Hij wist: dit strekt ook niet tot eer van de Heere en het heeft gevolgen. Vandaar zijn pastoraal, indringend woord tot Timotheüs: verzuim de gave niet die in u is. Veronachtzaam die niet. Zie ze

niet voorbij. De Heere heeft u geestelijke gaven gegeven om Zijn roeping te vervullen. Timotheüs mag ook niet vergeten wat er bij de handoplegging door middel van een profetie is meegedeeld. De handoplegging was geen symbool, maar een daadwerkelijke overdracht van de gave van de Geest. De Heere schonk die gave in de ambtelijke weg. Via de ambtsdragers. Ja, de hele gemeente was er bij betrokken. Dit heeft betekenis. De gemeente is bij het dienstwerk betrokken. Timotheüs, je staat er niet alleen voor. De gemeente staat om je heen, meelevend. Ze draagt je op de vleugels van het gebed. Een dienaar van de Heere heeft daar ook behoefte aan. Aärons en Hurs zijn onmisbaar. Wanneer dit

leeft in het leven van de ambtsdragers en in de gemeente, dan doet de Heere wonderen. Het wordt bemerkt op en voor de preekstoel. De wonderen van de genade des Heeren werken. Van de zondag wordt beleden: Dit is de dag, de roem der dagen, die Israels God geheiligd heeft. Een onmisbare dag. Een rijke dag. Voor prediker en gemeente! Mag het zo zijn? Dan is er geestelijk leven. Verdieping en wasdom. Het wordt gehoord op de preekstoel en in de gemeente. Het staat in de Schriften en het wordt beleden door het hart: Komt, hoort toe, o allen gij die God vreest en ik zal vertellen wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft. Psalm 66:16

M.C. Tanis

JOHANNES - 4

Het moet voor de twee zonen van Zebedeüs wel een pijnlijke ervaring geweest zijn toen hun Meester tot hen zei: Gij weet niet van hoedanige geest gij zijt! Hun voorstel om vuur van de hemel te laten afdalen om de Samaritanen die hun Meester niet wilden ontvangen, te doden, werd door de Heere radicaal afgewezen. En Hij liet hen weten dat ze in feite helemaal niet geschikt waren voor de taak waarvoor Hij hen had geroepen. Zij zouden de zielen der mensen verderven in plaats van het uitsterfte te doen om die zielen te redden, zoals de Heiland deed.

Opnieuw onbegrip

Hebben ze ervan geleerd? Was Jezus' onderwijs afdoende? Helaas was dat niet het geval. Er doet zich een volgend incident voor en dan moet de Heere hen weer nogal hardhandig op hun plaats zetten.

Verbaast u zich daarover? Doe dat maar niet. Onkruid is moeilijk uit te roeien. Ook het onkruid dat groeit in het mensenhart. Verkeerde ideeën en opvattingen hebben een taai leven. Leert uw eigen ervaring dat ook niet? Het is iets meer dan een week voordat de Heere Jezus zal gaan sterven. Hij is met Zijn discipelen voor de laatste keer op weg naar Jeruzalem. Op die reis spreekt Hij met hen over wat er in Jeruzalem zal gaan gebeuren. Voor de derde keer kondigt Hij aan dat Hij zal lijden en sterven. Maar net als de twee eerste keren begrijpen ze er ook deze derde keer niets van. 'Zij verstonden geen van deze dingen; en dit woord was voor hen verborgen en zij verstonden niet hetgeen gezegd werd' (Luk. 18:34).

Dat was niet omdat de Heiland in een soort geheimtaal sprak, alleen verstaanbaar voor sommigen, die speciaal ingewijd zijn. Nee, Hij sprak duidelijk verstaanbaar over dingen, die ze zich goed konden voorstellen. Gevangen genomen worden - bespot worden - bespuwd worden - geselsd worden - gedood worden - het waren allemaal dingen die ze konden begrijpen. En toch begrepen ze het niet. Hoe kwam dat?

Zij wilden er niet aan. Ze waren trouwens met heel andere dingen bezig in hun geest. Ze droomden hun eigen dromen en in die dromen was geen plaats voor een lijdende en stervende Heiland. In die dromen is alleen maar plaats voor het Koninkrijk en de daaraan verbonden heerlijkheid. Een heerlijkheid waar ze graag in willen delen, allemaal. Jacobus en Johannes voorop.

Ambitieuus verzoek

Dit keer hebben ze hun moeder erbij ingeschakeld. Zo althans vermeldt Mattheüs in zijn Evangelie (20:20). Denken ze dat Jezus op deze manier eerder aan hun verzoek zal voldoen dan wanneer zij zonder hun moeder de vraag zouden hebben gesteld? Niet onmogelijk. Het verzoek dat ze aan Jezus doen is dat zij straks de twee voornaamste plaatsen zullen mogen bezetten in Jezus' Koninkrijk.

Dat Hij een Koninkrijk heeft staat voor hen vast. Dat Hij straks in dat Koninkrijk zal regeren - ze twijfelen er niet aan. Maar dan zijn er in dat Rijk ook ministersposten te verdelen. Daar willen ze dan graag bij zijn. En dan het

liefst ook nog op belangrijke departementen. Ze vragen om de twee plaatsen links en rechts van de Heiland. Ja, de twee grootste ijveraars blijken nu ook de twee meest ambitieuze discipelen te zijn.

Ambitie - nee die is niet altijd verkeerd. Een mens mag best bepaalde idealen hebben en bepaalde dingen nastreven. Maar we zijn dan wel op gevaarlijk terrein. Het gaat zo gemakkelijk mis. We zijn in onze ambities zo heel snel op een zondige manier bezig. Zo is het hier ook. Deze ambitie is een uiting van een onvernieuwde geest. Ze zijn werelds bezig. Dat kan dus blijkbaar ook in de discipelenkring het geval zijn.

Ja, dit soort ambities komt ook in de kerk voor. In de plaatselijke gemeente en in het kerkverband. Streven naar hogere posities. Belangrijk willen zijn. Naam willen maken. Naar erkenning streven. Anderen voorbij streven. In diverse deputaatschappen willen zitten. Natuurlijk kan dit allemaal goed gepraat worden; het kan zelfs heel ootmoedig gepresenteerd worden. Het woord 'dienen' wordt dan al snel gebruikt. Ja, we dienen. Maar wie dienen we? De kerk? Of onszelf? Over ambtelijke zonden gesproken! Zelfonderzoek door kerkelijke werkers.

Hoe komen de zonen van Zebedeüs er trouwens bij om deze vraag aan Jezus te stellen? In wat Jezus zei naar aanleiding van Zijn ontmoeting met de rijke jongeling hebben ze iets gehoord, waar hun gedachten kennelijk bij zijn blijven haken. Jezus zei toen dat de Zoon des mensen een keer zou zitten op de troon van Zijn heerlijkheid. En dan zouden de discipelen ook zitten op twaalf tronen, oordelende de twaalf geslachten Israëls (Mt. 19:28). Dat zijn dingen waar de discipelen graag over horen. Zulke perspectieven lokken.

Welnu, als dat dan staat te gebeuren, waarom zouden zij dan niet mogen vragen om de twee voornaamste plaatsen, vlak bij de Heere? Tenslotte behoren zij samen met Petrus al bij de kring van de drie, die wel vaker met Jezus mee mochten als de andere negen achter moesten blijven. Bovendien, zijn Jacobus en Johannes ook niet familie van Jezus? Hun moeders zijn immers zusters? Geeft dat ook niet niet bepaalde rechten?

Ja, we kunnen altijd wel wat opnoemen, ook al doen we dat niet hardop, op grond waarvan de Heere bepaalde

verplichtingen tegenover ons zou hebben. Belijden dat we nergens recht op hebben, maar dat we alles verbeurd hebben is nog wat anders dan beleven dat we geen enkele verdienste hebben.

Zo moet het niet

Maar wat is dit verzoek van de twee broers ook oneerbiedig. Hebben ze dan niet door, dat ze op deze manier Jezus in feite tot hun knecht maken. Hij moet hun ambitieuze geest bevredigen. Maar hoe kan Hij dat ooit doen? Hen stijven in hun kwaad? Toegeven aan hun verkeerde verlangens? Hoe zou Hij Zich ooit kunnen verlagen tot een gewoonte, die in de wereld volop aanwezig is, waarbij gehandeld wordt overeenkomstig persoonlijke voorkeuren? Om vooruit te komen moet je in de wereld - en vaak in de kerk ook - 'een kruiwagen' hebben. Maar zo wil Jezus niet gebruikt worden! Geen sprake van!

Hebben die twee ook niet bedacht dat dit verzoek toch wel erg krenkend moet zijn voor de anderen? Door zichzelf te promoten drukken ze de anderen opzij. O, wat een werelds gedoe! Over de ruggen van de anderen willen zij naar de beste plaatsen opklimmen. Ellebogenwerk.

Ontdekkend, nietwaar? Dit komt ook onder vrome mensen voor. Onder ambtsdragers. Onder discipelen. Is het wonder dat de Heere hen streng moet bestraffen? Als deze geest blijft overheersen zullen ze nooit op de rechte wijze de taak die voor hen weggelegd is, kunnen verrichten. Hier moet echt ingegrepen worden. Dat doet de Heere dan ook.

Weer klinken die woorden: Gij weet niet. Hun onkunde speelt hen parten. Schuldige onkunde is dat. Ze konden immers beter weten. Had de Heiland al niet veel eerder gezegd, dat ze van Hem moesten en ook konden leren in welke geest het werk gedaan moest worden? Zachtmoedig zijn en nederig van hart. Dat zagen ze in Hem toch

ook? Daarom dit woord: Gij weet niet wat gij begeert!

Scherp en toch mild

Maar al is Hij scherp, Zijn woord is tegelijk ook mild. Hij verwijt hun niet alleen hun onkunde, maar Hij gaat tegelijk die onkunde wegnemen. Hij laat zien, dat de weg naar de verheerlijking allereerst de weg van het kruis en van de vernedering is. En die weg moet eerst betreden worden. Kunnen ze dat? De drinkbeker die Jezus drinkt, aler Hij tot Zijn heerlijkheid komt? Met de doop gedoopt worden, waarmee Hij gedoopt wordt? Ja, kunnen ze dat?

Ja, zeggen ze, dat kunnen we wel. En alweer demonstreren ze hun zelfoverschatting. Het moet er maar eens op aan komen! Dan staat het nog te bezien of ze dit wel kunnen. In theorie kan een mens nog wel heel wat. Als het met woorden te doen zou zijn, dan gaat het nog wel. Maar als de praktijk eens leermeester wordt? En als we het eens op de harde manier moeten leren?

Vergeet het maar nooit: Zullen we ooit de heerlijkheid van het Koninkrijk genieten dan zullen we ervaring hebben met de beker van Jezus en met Zijn doop. Kunt u daarvan drinken? En met die doop gedoopt worden? Zeg niet zo snel: Dat kunnen wij. Wij kunnen het niet. Nee, echt niet. Tenzij Gods genade ons ertoe in staat stelt. Anders lopen we er bij weg.

Het kost de Heiland heel wat moeite voordat Hij Zijn discipelen opgeleid heeft. Maar Hij is gestaag voortgegaan. Waren toen alle gebreken weggenomen? Kwamen ze tenslotte glad gepolijst uit het leerproces? O, ze bleven ook daarna nog met zwakheden behept. Maar de Heere ging hen wel gebruiken. Toch gebruiken. Uit enkel genade. Maar laat die genade nooit een verontschuldiging worden voor overgebleven zonden en gebreken!

P. den Butter

JODOCUS VAN LODENSTEIN

Naar aanleiding van het boek "Uytspanningen" van Jodocus van Lodenstein wil ik enkele dingen schrijven over zijn leven, over het verschenen boek en over het sterven van Van Lodenstein.

Leven

Jodocus van Lodenstein leefde van

1620-1677. Hij werd in 1620 op 6 februari te Delft geboren als zoon van de burgemeester van die stad. Hij stamde dus uit de aanzienlijke burgers en regentenklasse. In die tijd heerste in Delft een klimaat waarin de verdere doorwerking van de reformatie in leer en leven gestalte kreeg. In de familiekring werd ook gestreefd naar nadere

reformatie. Door de uitoefening van tucht en door waarschuwingen tegen kermis en zondagsontheiliging was er invloed van de kerk op het maatschappelijk leven van Delft. Van Lodenstein studeerde te Utrecht en Franeker. Hij heeft ondermeer van Voetius onderwijs ontvangen. Voetius legde er sterk de nadruk op dat het vasthouden aan de rechtzinnige leer onlosmakelijk verbonden moest zijn met een godzalige levenswandel. Voetius pleitte voor de oefening der godzaligheid. Hieruit is te verklaren dat ook Van Lodenstein sterk het verband legde tussen de gereformeerde belijdenis en de ware godsvrucht. Hij werd predikant te Zoetermeer in 1644 op 24-jarige leeftijd. Hij gaf te Zoetermeer leiding aan een gezelschap, waarin nader werd ingegaan op de gehouden preek. Hij werd predikant te Sluis in 1650. Hier begon hij met dichten. Van Lodenstein werd predikant te Utrecht in 1653, waar hij 24 jaar heeft mogen arbeiden. Tijdens zijn verblijf te Utrecht brak het rampjaar 1672 aan. Nederland kwam in oorlog met Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen. Dit had grote gevolgen voor de stad Utrecht. Van Lodenstein heeft te Utrecht de Franse bezetting meegemaakt. De stad Utrecht viel immers in handen van de Fransen. De Utrechtse Dom werd opgeëist voor de roomse eredienst. Altaar en heiligenbeelden werden de kerk weer ingedragen. In de dom waar Voetius en Lodenstein zovele malen gepreikt hadden, waar het zuivere Woord Gods had geklonken, waar de reformatie vaste voet had gekregen, werd nu de mis weer opgedragen. Toen de Fransen genoodzaakt werden naar hun land terug te trekken, wilden zij de stad Utrecht in brand steken. Dit werd met een hoge som geld afgekocht. Utrechtse burgers moesten borg staan voor dat geld en werden daarom in gijzeling meegevoerd. Onder hen was ook Jodocus van Lodenstein. Tijdens deze ballingschap heeft hij gedichten vervaardigd. Gedichten die tot op de dag van vandaag gewaardeerd worden. Na een ballingschap van drie maanden keerde Van Lodenstein weer terug in Utrecht. In de preek die hij toen hield over Ezechiël 37: 7 en 8 zegt hij ondermeer: "Helaas.... men voelt geen pijn, men weigert de tucht aan te nemen, men maakt het aangezicht harder dan een steenrots, en men weigert zich te bekeren; dus blijft men arm en men handelt zottelijk." In 1674 heeft een hevige orkaan het schip van de dom doen ineensstorten. Van Lodenstein ging gebukt onder het droeve verval van zijn tijd. Hij was een boeteprediker en legde

de vinger bij de verwording van land en kerk. Dat blijkt duidelijk uit zijn bekende werk *Beschouwingen van Sion ofte Aandachten en Opmerkingen over den tegenwoordigen toestand van 't Gereformeerde Christen Volk*. Van Lodenstein riep de overheid op de zonden niet te tolereren. Hij riep de overheid ook op tot het uitschrijven van biddagen. De zonden in de kerk werden ook niet ontzien. Tevens legde hij de vinger bij de traagheid van de predikanten en bij een geesteloze prediking. Zijn nauwgezetheid bracht hem in gewetensconflict ten aanzien van de zijn inziens verwereldlijkte bediening van het sacrament van het Heilig Avondmaal. Zijn medebroeders verdroegen hem daarin en namen zijn dienst waar. Van Lodenstein was niet alleen een rechtzinnig prediker, maar leidde ook een godvruchtig leven.

Uyt-spanningen

Dit boek van Van Lodenstein is opnieuw uitgegeven. Het bevat ruim 130 liederen van de hand van Van Lodenstein. In de zeventiende en achttiende eeuw is het vaak herdrukt. De moeder van Carolus Tuinman zei dat een christen genoeg heeft aan de Bijbel, de werken van W. à Brakel, de Psalmen Davids en de gezangen van J. van Lodenstein. Dat was honderd jaar na het ontstaan van deze gedichten. Sinds de eerste helft van de 19e eeuw zijn ze nooit weer uitgegeven. Nu is er al enige tijd geleden weer een uitgave verschenen. Het is een kloek boekwerk geworden. Tien docenten Nederlands van diverse reformatische scholen hebben er zeventien jaar lang aan gewerkt. Bekende gedichten komen er in voor zoals: "Hoog! Omhoog! Mijn ziel, naar boven", "Diepe kolken, nare gronden", "Heil'ge Jesu! Hemels voorbeeld!" Van Lodenstein zouden we een zanger en een zuchter kunnen noemen. Vrolijk zingen en weemoedig zuchten wisselen elkaar af. Van Lodenstein laat in zijn liederen uitkomen dat geloof en de levenspraktijk met elkaar in overeenstemming dienen te zijn. Veel liederen zijn meditatieve beschouwingen op zijn preken. Allen die hun medewerking hebben verleend aan de heruitgave van de liederen van Van Lodenstein mogen we dankbaar zijn voor hun werk. De gedichten van Van Lodenstein met de erbij behorende melodienotaties zijn weergegeven met uitvoerige aantekeningen en een kort nawoord en een uitgebreide literatuuropgave. Het geheel is een wetenschappelijke editie geworden. De werkgroep die aan dit boek heeft gewerkt heeft een tweeledig doel gehad: de gereformeerde

gezindte een leesbare, toegankelijke uitgave bieden, maar ook een wetenschappelijk verantwoorde editie te maken. Misschien zou het wenselijk zijn een bloemlezing te maken uit het nu gepubliceerde werk zo nodig aangepast qua taalgebruik aan onze tijd om het geschikter te maken voor een wat breder publiek. Maar nogmaals, we hebben alle waardering voor het kloek werk dat nu verschenen is. Zangkoren zouden er bijvoorbeeld gebruik van kunnen maken. Ik vrees dat er soms liederen gezongen worden die qua inhoud niet in de schaduw kunnen staan van de liederen van Van Lodenstein.

Achterin het boek zijn de titels van de geschriften van Van Lodenstein opgenomen, een literatuurlijst, een register met de beginwoorden van de gedichten en een melodieregister.

Sterven

Jodocus van Lodenstein heeft een indrukwekkend sterfbed mogen hebben. Hij werd op zijn sterfbed bezocht door een man die tot hem sprak: "U ligt nu voor de eeuwigheid, en gevoelt u nu Gods genade?" Van Lodenstein gaf hem het volgende antwoord: "Ik voel niets, maar ik weet dat in de Heere Jezus Christus de volheid van genade is, en ik leg mij neder op dat zoutverbond, dat onveranderlijk is." Van Lodenstein lag daar als een arme zondaar. Hij steunde alleen op de onwankelbare trouw van God en op Zijn onbegrijpelijke, eeuwige zondaarsliefde. Op zijn sterfbed was Van Lodenstein onderworpen. Toen men hem vertelde dat er gevreesd werd voor koud vuur aan zijn lichaam en andere smarten, zei hij: "Wat mogen de doktoren van mij zeggen? Daar is immers niet aan gelegen of het met mij beter of erger is. Het is mij toch evenveel hoe de Heere het wil, als ik maar mag doen en lijden wat Hij wil." Zo mocht hij zich aan de Heere overgeven. De derde nacht voor zijn dood zei hij: "Ik ben een ellendige ziel; ik ben arm, blind en naakt, en een waar voorwerp voor de Heere Christus." Toen men hem verteld had dat iemand dodelijk ziek was en in grote armoede verkeerde gaf hij opdracht alles te geven wat deze persoon ontbrak: "want waartoe heb ik anders mijn geld en goed?" In de laatste avond of nacht van zijn leven zei hij: "God zal zeggen tot zijn dienstknecht: mijn zoon! Keer tot stof, waaruit gij zijt genomen. En mijn ziel zal gaan tot God, als tot haar oorsprong; en daar zijnde zal ik Hem onmiddellijk genieten." Even later zei hij: "Ik ben als een gespeend kind voor God. Ik ben niet en ik heb waarlijk

geen wil. Nog even later zei hij: "Is dit sterven? Zo sterf ik wel gemakkelijk." En hij genoot alzo de vrucht van zijn godvruchtig leven, hetwelk voor hem geweest was een gestadig pogen om de zonden af te sterven, daar men aan de andere kant wel mag denken aan die spreuk: sterven valt hem wonder-zuur, die sterven leert in 't stervensuur. Zijn allerlaatste woorden waren: "Ik ben zeer vol van gedachten." Of zoals anderen opschreven: "Mijn ge-

dachten zijn veel in mij." Zo stierf hij op 6 augustus 1677 's morgens om drie uur op de leeftijd van 57 jaar en zes maanden. Zo mocht hij ingaan in hemelse heerlijkheid.

A. van Heteren.

N.a.v. *"Uyt-spanningen"*, Jodocus van Lodenstein, gebonden, 664 blz., € 49,95, Uitgeverij De Banier, Utrecht, ISBN 90-336-0584-8

DR. H.F. KOHLBRUGGE OP DE KANSEL VAN VIANEN, 150 JAAR GELEDEN (2)

Ik ga met u luisteren naar de preek die dr. H.F. Kohlbrugge op zondagavond 29 juni 1856 gehouden heeft in de kerk van de Hervormde gemeente van Vianen. Vorige keer vertelde ik u iets over de achtergrond van die dienst. Het lidmaatschap van en het predikantschap in de vaderlandse kerk van Nederland is hem jaren achtereen willekeurig belet. En nu mag hij, die inmiddels dienaar van het Woord in het Duitse Elberfeld is, toch op een Nederlandse kansel staan.

Grondslag van ware kennis

Kohlbrugge preekt bij die gelegenheid over Genesis 3. Niet zomaar over een bepaalde tekst maar over het hele hoofdstuk. Wat hem tot die keus gebracht heeft, weten we niet. Maar hij acht het kennelijk nodig om bij deze bijzondere gelegenheid zijn uitgangspunt te nemen in speciaal dit tekst-hoofdstuk. Daarbij realiseert Kohlbrugge zich terdege dat Genesis 3 een bijzondere plaats inneemt in het geheel van de Heilige Schrift. Geeft dat hoofdstuk niet het keerpunt weer van de mens in de staat der rechtvaardigheid naar de verlorenheid van diezelfde mens. "Door één mens is de zonde in de wereld gekomen en door de zonde de dood", schrijft de apostel Paulus aan de Romeinen. Wel, zoals we weten is het precies dit aangrijpende gebeuren dat in Genesis 3 wordt beschreven. Aan het begin ervan verkeren Adam en Eva nog in een volkomen harmonie met de Heere, hun Schepper. Het is hun hoogste begeerte om Hem van harte te dienen en Hem in heel hun doen en denken te verheerlijken. Maar aan het eind van Genesis 3 is het donker geworden op aarde. De levende band met de Heere is doorgesneden en de mens is een mens-zonder-God geworden. Verloren in zondeschuld en nu tot niets goeds in staat, ja zelfs

geneigd tot alle kwaad. Daarom wordt Genesis 3 wel de zwartste bladzijde van de Bijbel genoemd.

Kohlbrugge weet dat hij met zijn keuze voor Genesis 3 een gewichtige keus heeft gemaakt. Hij was uit de kerk van Nederland gebannen omdat zijn boodschap en zijn optreden niet strookten met de rust en de gematigdheid die men in de kerk van die dagen alom begeerde. "Rust moeten we hebben, mijnheer, rust!", zo was hem jaren geleden van officiële zijde al toegevoegd. Hij kon daar niet in mee. En daarom bleef de toegang hem geweigerd. Nu hij na lange tijd wachten toch zijn boodschap in de kerk van Nederland mag laten klinken, neemt Kohlbrugge in zijn prediking niets terug. Zozeer is hij overtuigd van het Bijbelse gehalte daarvan, dat hij in zijn eerste optreden in Nederland ogenblikkelijk alle registers open trekt. Het is of Kohlbrugge zich op deze zondag in Vianen wil verantwoorden aan het Nederlandse volk aangaande zijn prediking. Een collega-predikant met wie ik onlangs over deze preek sprak, erkende dat we in deze preek over Genesis 3 alle elementen vinden die zo kenmerkend zijn voor de boodschap van Kohlbrugge. Inclusief de scherpontdekkende toon die we steeds van hem horen.

In het begin van zijn preek doet Kohlbrugge een opmerkelijke uitspraak over Genesis 1 tot en met 3. "Bij alle rechte godgeleerden staat het vast", zo zegt hij, "dat de eerste drie hoofdstukken van Genesis de gehele Schrift bevatten." Zowel profeten als apostelen hebben door de Geest daaruit "heel de leer der zaligheid geput." Op wat daarin staat, zijn ze ook telkens teruggekomen [15]. Hij ziet dus het begin van de Bijbel als heel fundamenteel. Hier vinden we de heilige

Schrift in een notendop. Alles wat er verder volgt, is niet meer dan ontvouw-wing van wat hier geschreven staat: de goede schepping van mens en wereld, de rechte staat van de mens voor zijn God, zijn diepe val van de Heere af, het oordeel van de zonde en desondanks de opzoekende ontferming van de Heere die in de toorn aan ontferming denkt en die Zijn belofte van heil aan de gevallen mens geeft. Kohlbrugge zegt: hier vindt u in beginsel de hele Schrift.

Kohlbrugge gaat zelfs nog verder in die zelfde voorafsprak. Want wat hij over Genesis 1 tot 3 zegt, past hij ook toe op het derde hoofdstuk alleen. Luister maar: "Wat dan ook mij door 's Heeren genade met betrekking tot dit derde hoofdstuk als grondslag van een ware kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid duidelijk is geworden, deel ik u gaarne mede. (...) Ik hoop u voor te houden hoe het met 's mensen toestand en leven gesteld is, opdat gij getroost kunt leven en zalig sterven" [15]. De grondslag van een ware kennis – dat is Genesis 3. We kunnen om de inhoud van Genesis 3 niet heen, zegt Kohlbrugge. Want dan missen we de grondslag. Dit hoofdstuk is een fundamenteel hoofdstuk. Ware kennis, waarvan? Van "ellende, verlossing en dankbaarheid."

Hier horen we de man spreken die het ooit zijn kinderen zou voorhouden: "de Heidelberger, de Heidelberger, houd daaraan vast!" De drieslag van de catechismus behoort tot de ware kennis, zegt Kohlbrugge. En de grondslag ervan is Genesis 3. Wil je getroost leven en zalig sterven? Wel, zegt hij, ik heb het geleerd uit het begin van Genesis en heel speciaal vind ik het in Genesis 3. Hier vinden we grondslag!

Kohlbrugge laat er ook geen twijfel over bestaan dat de kennis van de drie stukken onmisbaar is. Zelfs zegt hij toe dat dat de inhoud van deze preek zal zijn. Nadat hij de tweede vraag met het antwoord van de catechismus (wat vrij) heeft geciteerd, vervolgt hij: "Aangezien een uit ondervinding voortkomende kennis van deze drie stukken volstrekt nodig is tot zaligheid doordat deze in het geestelijk leven elkaar de hand reiken en, zal het geloof echt en de ondervinding waar zijn, nooit van elkaar gescheiden mogen worden, heb ik mij voorgenomen deze drie stukken met u in het kort te behandelen" [14v.].

Uit ondervinding voortkomende kennis

Hier geeft Kohlbrugge dus het motief aan waarom hij speciaal deze preek

houdt - en waarom dit thema bij deze bijzondere gelegenheid. Het is omdat hij ervan overtuigd is dat er bevindelijke kennis moet zijn van ellende, verlossing en dankbaarheid. Zodanige kennis die niet weet van ellende, los van de verlossing. Maar evenmin van verlossing, buiten de kennis van de ellende om. En ook niet van een dankbaarheid die uit iets anders zou opkomen dan uit de verwondering van een verlossing uit de ellende. Maar ze is zulk een kennis en ondervinding die deze drie stukken niet van elkaar scheidt maar ze leert kennen in de bijbelse orde en samenhang. Zoals Genesis 3 ze doet kennen.

Ondertussen signaleren we dat Kohlbrugge hier nadrukkelijk wijst op de noodzaak van ervaring, van bevinding. Kohlbrugge is in de loop van de tijd nogal eens afgeschilderd als een prediker die wars zou zijn van de bevinding. Tegenover de vroomheid van het hart en de innerlijkheid van de bevinding zou Kohlbrugge dan veel meer een prediker van het geloof en van de belofte zijn geweest. Er is wel geschreven over zijn afkeer van en zijn strijd tegen het godsdienstig subjectivisme. In het midden van de vorige eeuw schreef dr. O. Noordmans zijn boek *Geestelijke perspectieven*. Daarin wijdt hij ook een hoofdstuk aan Kohlbrugge. Over diens prediking merkt hij op dat Kohlbrugge "ver van alle bevindelijke theologie" afstaat.

Ik denk dat met zulke geluiden Kohlbrugge geen recht wordt gedaan. Ja, het is zeker waar dat Kohlbrugge niets moest hebben van een ervaringstheologie die de grondslag van het zalig worden (al dan niet heimelijk) zoekt in het eigen innerlijk. Daarvan zijn in zijn eeuw al te veel voorbeelden aan te wijzen. Hij keert er zich vlijmscherp tegen. En dan formuleert hij wel eens op zo'n manier dat dit misverstanden kan opwekken. Het bekende woord van Wulfert Floor zou van hem geweest kunnen zijn: *"Beginnende gelovigen houden veel van zoete bevindingen. Doch de beste bevinding is van bevinding af te zien en op te zien naar de algenoegzame Christus."* Kohlbrugge had aan den lijve ervaren het dodelijke gevaar van de godsdienstige mens die slechts met zichzelf bezig is. En die zich heimelijk voor de Heere probeert op te bouwen. "Hoe kan iemand weten of hij bekeerd is?", vraagt hij ergens. En hij geeft het antwoord: "Een mens heeft niet naar zichzelf te vragen, wat hij is of niet is, maar hij heeft zich voortdurend te bekeren van alle verkeerdheid, en alleen te vragen naar die God die in mensen een welbehagen heeft."

Maar dat betekent niet dat Kohlbrugge, trouwens evenmin als Floor, de bevinding der heiligen afwijst. Integendeel. Kohlbrugge's theologie is een door en door bevindelijke theologie. Dr. A. de Reuver merkt in zijn dissertatie terecht op dat de innerlijke ervaring voor Kohlbrugge van vitaal belang is. Nee, de grondslag van de zaligheid zoekt Kohlbrugge niet in het binnenste van de mens. Ze ligt radicaal en totaal buiten de mens. Ze komt voort uit het binnenste van de Heere, *"de innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods."* Ze ligt in Christus Jezus en Zijn gerechtigheid. En ze ligt in het Woord van God als de betuiging van Zijn genade voor zondaren. Maar ze wordt gekend op bevindelijke wijze. Ze moet me te binnen gebracht worden door het innerlijke werk van de Heilige Geest. En daar ben ik zelf bij. Dat levert mij 'bevinding' op.

Daarom kan Kohlbrugge het door hemzelf geschreven catechisatieboek 'De leer des heils' ook beginnen met de volgende vraag en het antwoord: *"Hoe kunt gij in God alleen uw heil stellen in leven en in sterven? Ik weet het uit de Schrift en uit de ervaring: 1) dat ik een mens ben en niet meer, 2) dat God God is en 3) dat Hij Zijn beloften ook aan mij vervult."*

Welnu, dat is ook de weg die Kohlbrugge in deze preek schetst. Schrift en ervaring, die horen samen. De heilige Schrift, het voorwerp van de geloofskennis van Gods kinderen - het

is de bron waaruit zij door genade putten. En het is de Heilige Geest die hen ook daadwerkelijk daaruit putten doet. Als de Heere door ontferming die bronnen ook voor hun hart en leven opent. In de weg van de ondervinding. Zo leren Gods heiligen het. Zo heeft Kohlbrugge het geleerd. En zo geeft hij het in zijn prediking door. Zo preekte hij ook in de oude kerk van Vianen. Ik citeer nogmaals de eerste woorden ervan. Een even bevindelijke als ernstige inzet!

"Gemeente Gods, vergaderd te Vianen, en gij allen die mij in dit uur hoort! Genade en vrede van Hem, die is en die was en die komt! Dit is de hoofdzaak waar alles op aankomt, dat het hart het goddelijke heeft ondervonden van deze liefdedaad dat God Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat wij door Hem het leven zouden hebben. Dat wij dit zingen of zeggen, zal ons niet zalig maken. Kunt gij allen die hier in de kerk zijt, het voor een alwetend God met vrijmoedigheid belijden: "Ja, zo is het, dat heeft ook mijn hart ondervonden!"? Daarop zal het toch aankomen in het uur van de dood, met het oog op de onherroepelijke eeuwigheid (...). Eerst dan wanneer het komt tot een ware bekeering tot God en tot het geloof in God (...), nemen wij Gods Woord geheel aan als Gods Woord en hebben van de werking van de gehele raad Gods tot zaligheid, van Zijn vrijmachtige genade, een ondervinding die zaligmakend is." [13v.].

J.M.J. Kieviet

VRAGENRUBRIEK

Het kaartspel

Deze keer zal ik proberen een vraag over het kaartspel te beantwoorden. Enige jaren geleden heeft ds. H.C. v.d. Ent er al eens iets over geschreven in ons blad. Omdat de vraagsteller dat artikel niet meer kan achterhalen, willen we op zijn verzoek nog eens wijzen op het goddeloze karakter van het kaartspel. In mijn naïviteit dacht ik dat het kaartspel iets van vroeger tijd was, maar bij navraag bleek dat het ook nu nog wel gespeeld wordt en ook nog eens door onze eigen jeugd, en wie weet ook door ouderen. Het zal wel zo zijn dat allerlei andere spelletjes, met name computerspelletjes het kaartspel verdringen. Vandaag zijn er immers legio spelletjes. Het gevaar van vooral computerspelen is dat het verslavend is en het doet ons de tijd en de Heere

vergeten. Ik wil niet zeggen dat een ontspannen gezelschapsspel binnen het gezin verkeerd is. Ouders hebben zelfs de roeping om het binnenshuis gezellig te maken. Sinds de beeldbuis de woonkamers binnendrong is er echter veel van die ouderwetse gezelligheid van vroeger verloren gegaan. Maar goed, het kaartspel. Het eerste kaartspel in Europa werd gemaakt voor koning Karel van het Frankrijk van 1392. Dit was een goddeloze koning. Ook de uitvinder van het kaartspel had volstrekt geen achting voor de Heere en Zijn Woord. Hij bedoelde zelfs tegen de Bijbel in te gaan. Het spel telt 52 kaarten. De kaart van de koning stelt "de god van deze wereld" voor, de duivel zelf! Alleen die gedachte al moet ons het kaartspel doen verfoeien. De kaart met de 10

stippen stelt de geest der wetteloosheid voor en staat recht tegenover de 10 heilige geboden des Heeren, die belachelijk worden gemaakt. Ook de koningin komt in het spel voor en die vertegenwoordigt Maria, de moeder van Jezus. De koningin van het kaartspel is echter een duivelin! En bij de zogenaamde jokerkaart moeten we denken aan een immorele god, die slechts leeft om zijn lusten te bevredigen.

Al deze zaken zijn genoeg redenen om het kaartspel te verwerpen. Ook kan men geld inzetten. Zo worden de gemoederen verhit en de begeerten aangewakkerd. Het is niet zo onschuldig als men soms wel beweert. Het is een spel dat vooral in café's de drank- en geldzucht bevordert. Hoe de spelregels zijn kan ik niemand vertellen, die weet ik niet. Ons grootste bezwaar tegen het kaartspel is dus het anti-bijbelse karakter en de spot die gedreven wordt met de Heere en Zijn Woord. Van nature zijn we de duivel toegevalen. Wij moeten van koning veranderen in het leven. Dan leren we de vraag stellen: Wat wilt Gij dat ik doen zal! Als ouders het kaartspel tussen de schoolspullen van hun kinderen ontdekken, doen ze er goed aan de kaarten zo spoedig mogelijk weg te gooien en te vertellen dat we de duivel op geen enkele wijze mogen vereren. Alles wat naar de duivel reikt, reikt ook naar de hel. De duivel is vindingrijk en heeft talloze, soms onschuldig lijkende dingen, om ons bezig en bezet te houden. Mozes bad: Leer ons de tijd des levens kost'lijk achten. En dat mag ons gebed ook wel zijn of worden!

K. Hoefnagel

Psalmzangavond

t.b.v. Stéphanos voor vijfde keer in Bovenkerk Kampen

Op D.V. zaterdag 23 september a.s. wordt in de Bovenkerk te Kampen voor het vijfde jaar een psalmzangavond gehouden t.b.v. de stichting Stéphanos. Deze stichting verzorgt zendingswerk in Afrika en verleent hulp aan weeskinderen in Malawi. Deze lustrumavond zal een bijzondere avond worden, met 'Psalmen op verzoek'. Het programma is namelijk samengesteld uit de vele verzoeken die de bezoekers vorig jaar schriftelijk konden indienen. Deze bekende en geliefde psalmen worden gezongen uit de berijming van 1773. Tevens is er bij diverse psalmen gelegenheid om

de bovenstem te zingen.

De samenzang wordt op het orgel begeleid door Jan Grootenboer. Verder zullen Arjan van Marle (trompet) en Jan ten Klooster (bûgel) een muzikale bijdrage leveren. De algehele leiding van de avond is in handen van ds. A.A. Egas uit Urk. De psalmzangavond begint om 19.30 uur; de toegang is gratis. Er zal een collecte gehouden worden t.b.v. Stéphanos. Tevens is er een verkooptafel aanwezig, met o.a. cd-opnames van voorgaande jaren. Alle belangstellenden worden hartelijk uitgenodigd deze psalmzangavond bij te wonen!

Het driehonderdste geboortjaar van Alexander Comrie

De Stichting Studie der NADERE Reformatie organiseert op zaterdag 30 september een congres over de 18^e eeuwse theoloog Alexander Comrie (1707-1774). Ook in onze tijd vraagt zijn optreden aandacht. Wie was hij eigenlijk. In dit geboortjaar van Comrie plaatst de SSNR hem in de schijnwerper.

Onderwerpen en sprekers: Een Schot op Nederlandse boden, door Ds. A. Moerkerken; Comrie's inbreng in het conflict rond Antonius van der Os, door Drs. J.M.D. de Heer; Comrie en de orthodoxie van zijn tijd, door Drs. J. van der Akker; De oude Comrie en zijn jonge geestverwanten, door G.H. Leurdijk.

Aanvang: 10.30 uur. Deur open: 10.00 uur.

Adres: Aula Christelijke Hogeschool De Driestar, Burg. Jammessingel 2, Gouda.

Deelnemingskosten ad 12,50 euro (inclusief koffie/thee en lunch) vóór 15 september overschrijven op postbankrekening 5352562 of bankrekening 25.14.87.458, beiden t.n.v. Stichting Studie der Nadere Reformatie te Bilt-hoven.

Bezinningskring

Christelijke Gereformeerde bezinningskring binnen de classis Leeuwarden.

Op D.V. vrijdag 22 september a.s. is er weer een bijeenkomst gepland waarin Ds. A.C. Uitslag het onderwerpen zal inleiden: "Hemel en Hel in de prediking".

Deze bijeenkomst wordt gehouden in de benedenzaal van de Chr. Geref. "Sionskerk", Hoofdweg 127 te Damwoude.

Aanvang: 19.45 uur.

Er wordt gelegenheid gegeven voor het stellen van vragen.

Allen van harte welkom!

Uitzicht Inloopdag

D.V. zaterdag 30 september!

Stap binnen en ontdek Uitzicht!

Wil jij eens binnen kijken in woonzorgcentrum Uitzicht? Sfeer proeven, kennismaken met belevingsgerichte zorg en ontdekken dat Vlaardingen dichterbij is dan je denkt? Ga dan op D.V. zaterdag 30 september op stap en bezoek de Uitzicht Inloopdag. Zeker als je op zoek bent naar een andere baan.

De inloopdag is niet alleen voor verzorgenden.

Ook als u zich oriënteert op wonen in een woonzorgcentrum laten we graag ons huis zien. Het programma biedt activiteiten voor jong, ouder en oud van 10.00 tot 12.00 uur en van 13.00 tot 15.00 uur.

Programma Inloopdag 2006

- Bezichtigen van ons zorgcentrum.
- Onder het genot van een hapje en drankje gelegenheid voor ontmoeten.
- Kennismaken met de afdelingen P&O en Opleidingen, Wonen en Zorg.
- Nieuws betreffende de nieuwbouw.

Uw kinderen zijn natuurlijk ook hartelijk welkom: wij zorgen voor leuke activiteiten!

Bij vertrek wacht u een leuke attentie. Wij hopen jong en oud tijdens de Open Dag te ontmoeten!

Woonzorgcentrum Uitzicht, Churchillsingel 483, 3137 XB Vlaardingen. Tel. (010) 4741755.

Cursus Geestelijke VormingZeist 2006/2007

Het seizoen begint al bijna weer, en ook dit jaar wordt in Zeist opnieuw een cursus gehouden. Het doel van de avonden is de mogelijkheid te bieden om te 'schatgraven' in het Woord en de belijdenisgeschriften. Dit doen we met leden van de verschillende

kerken uit de nabije én verdere omgeving van Zeist. De avonden beginnen om 20.00 uur en worden gehouden in de Christelijke Gereformeerde Kerk, Bergweg 32 te Zeist. U kunt zich vooraf aanmelden door het overmaken van 12,00 euro op bankrekening 37.52.76.114 t.n.v. J.V. Stolk te Zeist, onder vermelding van uw naam. U kunt ook contant betalen op de betreffende avond(en). De bijdrage voor één avond bedraagt 3,00 euro.

Het programma is als volgt samengesteld:

2006

18 september

Ds. A. Beens: Waarom nog de wet?

23 oktober

Ds. H. Polinder: De betekenis van de prediking van R.M. MacCheyne voor toen en nu

2007

15 januari

Ds. M. Golverdingen: Het geweten en gewetensvorming

12 februari

Ds. J. Westerink: Getuigen

19 maart

Ds. W. van Vlastuin: Het huwelijk, een heilige orde

16 april

Ds. C.G. Vreugdenhil: De vrucht van de Geest

We hopen op zegenrijke avonden waarop de Heere ons vormt door Zijn Woord en Geest. Graag tot ziens D.V. in het nieuwe seizoen!

Namens de stuurgroep,

W.E. Klaver.

Bijbel met kanttekeningen

Op een zaterdag in augustus was ik een klein uurtje op bezoek bij een bekende boekhandel op Goeree-Overflakkee. Het was er lekker druk. De zaken gingen goed, zo kwam het me voor. Ik trof er nog al wat bekenden aan. Goed om elkaar weer eens te spreken. Maar ik kwam natuurlijk voor de boeken. Ik had mijn keus eigenlijk al gemaakt toen ik, een beetje verscholen achter de trap, een stapel stevige in zwart gebonden boeken aantrof. De bezoekers hoefden niet te raden wat het waren: bijbels. Maar een bijgevoegde notitie gaf nog extra informatie: "de goedkoopste uitgaaf van de Bijbel met kanttekeningen!"

Uit het feit dat ik hier aan die Bijbel aandacht wil geven, kunt u afleiden dat ik er één van de stapel heb meegenomen - en aan de kassa betaald

uiteraard. Bezit ik dan nog geen Bijbel met kanttekeningen? Jawel. Diverse zelfs. Maar deze uitgaaf is zo bijzonder dat ik hem nog graag extra wilde hebben. Ik weet zeker: de statenvertalers uit de 17e eeuw zouden, als ze van deze uitgaaf hadden geweten, er buitengewoon enthousiast over zijn geweest. Wat is er dan zo bijzonder aan? Wel, het is een Bijbel in handzaam formaat, geschikt bijvoorbeeld om mee te nemen naar de kerk, de catechisatie of de vereniging - maar dan compleet met de al genoemde kanttekeningen. Zo'n uitgaaf verscheen in de hele geschiedenis van de Statenvertaling nooit eerder. En ze kost maar 35,00.

Even een blik terug. Zoals bekend heeft de Nationale Synode van Dordrecht van 1618-1619 besloten tot het vertalen van de Bijbel uit de grondtalen. Omdat de opdracht daartoe kwam van de Staten-Generaal, de burgerlijke overheid dus, wordt deze vertaling sindsdien de Statenvertaling genoemd. Tijdens de achtste synodezitting, te weten op dinsdag 20 november 1618, "na noen", dus 's middags, werden enkele richtlijnen voor die vertaling opgesteld. Bepaald werd dat er zogenaamde kanttekeningen bij gesteld moesten worden, aantekeningen in de marge dus. Daarover werd bepaald: 1. dat ze de letterlijke vertaling moesten weergeven als in de tekst een vrije vertaling was opgenomen, 2. dat ze moesten verwijzen naar gelijklopende plaatsen in de Bijbel en 3. (met eigen woorden gezegd) dat ze niet de nadruk mochten leggen op allerlei leergeschillen.

Al met al - een toelichting dus op en een verantwoording van de gekozen vertaling bij elke tekst. Zo is de Statenvertaling ook verschenen. Zo is zij lange tijd ook uitgegeven. Eigenlijk was het de bedoeling van de statenvertalers dat er geen Bijbel uitgegeven zou worden zonder die kanttekeningen. Ze wilden dat door deze aantekeningen de lezers de zin van de Heilige Schrift des te beter zouden verstaan. De vertalers waren zeer doordrongen van het goddelijke karakter van Gods Woord. Ze hadden grote eerbied voor de goddelijke autoriteit van de Heilige Schrift. Ze wisten: de Heere heeft Zich geopenbaard in mensenwoorden. Hij heeft daarvoor de Hebreeuwse en de Griekse taal uitverkoren. Vertalen in de huidige talen is nodig opdat ieder Gods Woord in de eigen spraak zou kennen. Maar eigenlijk is het een onmogelijk werk. Vertalen is immers noodgedwongen altijd een beetje 'verraden'. Onbedoeld wordt afbreuk

gedaan aan wat oorspronkelijk gezegd is, aan de grondtekst dus. Met name omdat het hier Gods Woord betreft, luistert het heel nauw. Daar waren de Statenvertalers zeer van overtuigd. Vandaar hun kanttekeningen die in eerste instantie bedoeld waren om toelichting te geven door middel van andere Schriftplaatsen en om alternatieve vertalingen te verstrekken.

De Synode achtte het niet raadzaam om opmerkingen van leerstellig karakter in de kanttekeningen toe te voegen. De vaders van Dordt waren beducht voor een leerstrijd binnen de vertaling van de Bijbel. Dat is heel wijs gezien. Daar hebben de vertalers zich in het algemeen ook aan gehouden. In de kanttekeningen is een geest van onbevangenheid op te merken. De eerbied voor "wat er staat" heeft hen bij de Schriften zelf gehouden. En dat is toch wel opmerkelijk voor deze mannen die stonden in de strijd voor de handhaving van de zuivere leer. Tegelijkertijd moet ik zeggen dat in de kanttekeningen duidelijk uitkomt dat de statenvertalers gereformeerde theologen waren. In een gedenkboek uit 1937 lees ik dat men uit de kanttekeningen op de Statenvertaling de hele gereformeerde leer kan aflezen. Dat is ook zo. Met name de kanttekeningen op de brieven van Paulus vormen hier een bijzonder bewijs van. Ze laten zien dat de gereformeerde leer de leer van de Schriften is. De verdorvenheid van de mens, de onvoorwaardelijke verkiezing tot zaligheid door God de Vader, de persoonlijke verzoening door Christus, de onweerstaanbare genade door Gods Geest - de statenvertalers wijzen erop in hun aantekeningen. Ik geef één (willekeurig) voorbeeld. Het is bij Romeinen 8: 2, bij het woordje "toeliding". Daar lees ik in de marge: "Of: toegang tot deze genade, waardoor te kennen gegeven wordt dat wij tot deze genade vanzelf niet zijn gegaan, maar dat wij van Christus door Zijn Geest daartoe zijn geleid." De belijdenis van Gods eenzijdige genade dus.

Waarom ben ik nu zo blij dat er een handzame uitgaaf van deze Statenvertaling met kanttekeningen gekomen is? Wel, omdat ik hoop dat deze vertaling met toelichting in veel handen komen zal. Met name hoop ik dat onze jonge mensen hem ter hand zullen nemen. Hier en daar zie ik al enkele catechisanten van me met zo'n Bijbel bij zich in de kerk. Prima! Lees maar mee! De Statenvertaling wordt door alle taalkenners als één van de allerbeste geprezen. En de kantteke-

ningen zijn door en door zuiver en bijbels. Als ooit gold: *Tolle lege, neem en lees!*, dan nu. Laat deze bijbel je vriend zijn, je metgezel, het ook voor u en jou onmisbare boek der boeken. Een lamp voor je voet en een licht op je pad. We mogen de Gereformeerde Bijbelstichting dankbaar zijn dat ze voor deze uitgaaf heeft gezorgd.

Bekend is dat er ook een herziene Statenvertaling (HSV) in de maak is. Ik wil er geen kwaad woord over zeggen. Integendeel. De intentie van de initiatiefnemers is uitstekend. Ze willen de Statenvertaling weer brengen bij (vooral) de jonge mensen. Ze willen op deze wijze die meest zuivere vertaling behouden voor de volgende geslachten. Toch wil ik stellen dat een stelselmatig raadplegen van de oude kanttekeningen de noodzaak van een herziening geringer maakt.

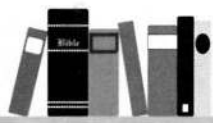
Ik besluit met de kanttekening bij Johannes 5: 39: "*Onderzoek de Schriften*": "*Dat is: dat de weg om het eeuwige leven te verkrijgen in dezelfde geleerd en aangewezen wordt...*" En hiermee is het gezegd!

N.a.v.: *Bijbel, dat is de ganse Heilige Schrift, vervattende al de Canonieke Boeken des Ouden en des Nieuwen Testaments. Met bijgevoegde verklaringen (...), naar de uitgave van 1657. Met: twaalf geografische kaarten, registers op het Oude en het Nieuwe Testament, de berijmde Psalmen (1773), gereformeerde belijdenisschriften, formulieren, etc. Uitgegeven door de Gereformeerde Bijbelstichting te Leerdam. Prijs € 35,00.*

J.M.J. Kieviet

(Overgenomen uit:

'Om vriend en broed'ren', kerkblad van de Christelijke Gereformeerde kerk van Rotterdam-Kralingen, september 2006).

BOEKBESPREKINGEN

Laura van den Berge-Goudzwaard, *Vogels zijn overal, en andere (zendings)verhalen, gebonden, 136 blz., € 9,95, Uitgeverij De Ramshoorn, Goes, ISBN 90-76466-47-5.* Deze verhalenbundel is het derde deel van de Klavertjevier – serie van uitgeverij De Ramshoorn. Vier bekende auteurs publiceren een verhaal: naast Laura van den Berge- Goudzwaard zijn dit: Hans Mijnders, J.F. van der

Poel en Eveline Bergwerf. Hun bijdrage is aangevuld met nieuw talent: Henriëtte Duel, Elza Oosterwijk en Andrea Verschuure- Weststrate. De titel van dit boek is ontleend aan het eerste verhaal wat gaat over de vervolgingen in Noord- Korea. Drie dingen kun je in dat land beter niet doen: kritiek hebben op de grote leider, in God geloven en het land proberen te ontvluchten. Wie een van deze drie dingen doet kan in de gevangenis of in een strafkamp komen of zelfs gedood worden. Een alleszins verantwoord boek voor 12 jaar en ouder om te lezen.

Wilhelmus à Brakel, Toekomst voor Israël, paperback, 67 blz., € 7,95, Uitgeverij Frits Hardeman, Ede, ISBN 90-76430-39-x. Het boekje bevat een hoofdstuk uit de 'Redelijke Godsdienst' van Wilhelmus à Brakel: hoofdstuk 6 uit het derde deel. Het is herschreven door ds. C.J. Meeuse die het boekje ook van een uitvoerige inleiding voorzag.

In de inleiding wordt gesteld dat Brakel ten onrechte van chiliasme wordt beschuldigd vanwege zijn positieve toekomstverwachting voor de kerk in het algemeen en voor het Joodse volk in het bijzonder. We lezen op blz. 7 "Brakel stond in zijn uitspraken over de dingen die naar zijn verwachting gebeuren zouden, dicht bij de opvattingen van andere godgeleerden in zijn dagen dan veel mensen weten. En hij bleef ver verwijderd van de fantasierijke, speculatieve beschouwingen, die ook toen al in sektarische kringen leefden. Het was een veelvoorkomend gevoel dat Gods kerk nog een bloeitijd zou doormaken voor de voleinding der wereld." Eveneens lezen we op blz. 7: "Wat de verwachte bekering van het Joodse volk betreft, waarover in dit boekje gehandeld wordt, die werd op grond van de bekende Schriftgegevens door bijna alle theologen van de Nadere Reformatie aangenomen. Door invloed van vooral Abraham Kuiper is deze verwachting in de negentiende en twintigste eeuw zowat teloor gegaan, hoewel ze aanwezig bleef bij degenen die de 'oudvaders' lazten. Trouwens ook onze kanttekenaren hebben bij Romeinen 11:26a, waar Paulus schrijft: *En alzo zal geheel Israël zalig worden*, aangekend: "D.i. niet enige weinigen, maar een zeer grote menigte, en gelijk als de ganse Joodse natie." Brakel schrijft zelf over de bekering van Israël: "Niet dat ze allen in waarheid wedergeboren en de eeuwige zaligheid zouden deelachtig worden, maar dat zij allen erkennen en belijden zouden

dat Jezus is de Christus, de beloofde Messias, de Zaligmaker." Chiliastische denkbelden wees Brakel af. Hij geloofde bijvoorbeeld niet in een tweemaal wederkomst van Christus. Volgens Brakel zal Christus niet wederkomen aan het begin van de duizend jaren en de martelaren zullen niet lichamelijk opstaan. Er zullen volgens Brakel nog veel onbekeerden in de kerk zijn en de gelovigen zullen net als voorheen ook sterven. Hij verwacht een geestelijk koninkrijk, maar dan wel in een heerlijke bloeitijd. Hij geloofde ook dat het Joodse volk zou terugkeren naar Palestina. Maar hij geloofde niet dat de tempel herbouwd zou worden. Brakel denkt dat er een heerlijke Joodse staat zal zijn in een vruchtbaar Kanaän. De inwoners zullen uitstekend godzalig leven en zullen deel uit maken van de heerlijke staat der kerk in de duizend jaren die beloofd zijn. Brakel stelt duidelijk dat de Joden niet veracht mogen worden. We dienen hen met liefde tegemoet te treden. Hij wekt ook op tot medelijden jegens de Joden en stelt dat men moet bidden om hun bekering. Men dient hen ook door een heilig leven tot jaloersheid te verwekken. Men dient toenadering te zoeken door middel van een vriendelijk gesprek. Men moet over de Messias spreken, maar ook over de verschrikkelijkheid van de zonde en over de verdoemenis. Duidelijk dient gesteld te worden dat zij niet door de werken gerechtvaardigd kunnen worden voor God. We dienen aan te tonen vanuit het Oude Testament dat alleen de Messias voor de zonden kan voldoen. Brakel wil zijn toekomstverwachting voor Israël op de Bijbel stelen.

Het nu verschenen werkje is overzichtelijk ingedeeld. Er is een tekstregister opgenomen om het naslaan van aangehaalde of verklaarde teksten te vergemakkelijken.

We sluiten van harte aan bij het slot van de inleiding van ds. Meeuse: "Moge de uitgave van het door Brakel geschrevene niet alleen bijdragen aan een Bijbelse toekomstverwachting voor Israël, maar ook liefde wekken of verwakkeren om de 'beminden om er vaderen wil' het Evangelie te verkondigen. Geen Jood zal immers de zaligheid beërven op een andere wijze dan wie dan ook van ons. Het zal zijn, zoals onze vaderen aantekenden bij hun verklaring van Romeinen 11:26: 'Door de predikatie van het Evangelie krachtiglijk beroepen en door het geloof gerechtvaardigd zijnde.'"

Van harte aanbevolen. We hopen eveneens dat het lezen van dit boekje een middel mag zijn tot het lezen van de 'Redelijke Godsdienst' zelf.

B. Hoogwerff, Uw hoop, Uw kudde woonde daar, 267 blz., € 22,50, gebonden, Uitgeverij Den Hertog, Houten, ISBN 90-331-1927-7. Dit keurig verzorgde en rijk geïllustreerde boek, beschrijft het leven van Jansje Fortuyn uit Strijensas. Zij leefde van 1880-1960. Jansje is heel lang ziek geweest, waardoor zij 23 jaar aan bed gebonden was. Zij werd wonderlijk door de Heere genezen. Naast deze levensschets biedt het boek veel gegevens over vrienden en bekenden van Jansje Fortuyn, ondermeer de families Dekker, Vermeulen en Paans (Werendam). Ook onder ons bekende predikanten komen er in voor: wijlen ds. N. de Jong, wijlen ds. D. Slagboom, wijlen ds. C. Smits en ds. M.C. Tanis. In het voorwoord komt duidelijk naar voren dat het de schrijver niet te doen is geweest om personen te verheerlijken. De beschreven personen waren mensen met fouten en gebreken. Dat mochten zij zelf door genade ook

erkennen, hun brieven, die door de auteur zijn gebruikt voor de samenstelling van dit boek, getuigen daar ook van. Maar anderzijds mocht het werk Gods in hun leven openbaar komen. De titel van het boek is ontleend aan psalm 68:5 (berijmd). De waarde van dit boek is dat herinneringen aan het gezelschapsleven in en buiten de Hoeksche Waard zijn vastgelegd. We hebben het boek met belangstelling gelezen. Het zal zijn weg wel weten te vinden onder hen die Jansje Fortuyn gekend hebben of personen gekend hebben die tot de vriendenkring van Jansje behoord hebben.

Dr. O. Noordmans over de kerk als moeder, Dr. J.D.Th. Wassenaar, papirback, 56 blz., € 4,30, Uitgave Willem de Zwijgerstichting, ISBN 90-72462-39-4, druk Buijten & Schipperheijn. In dit boekje wordt in kort bestek geschreven over de bekende uitdrukking "de kerk als moeder" allereerst in de kerkgeschiedenis: o.a. Cyprianus, Au-

gustinus en Calvijn. Daarna komt de opvatting van Noordmans ter sprake.. Ook wordt een korte schets gegeven van het leven en werk van Noordmans, zijn theologische ontwikkeling en kerkelijke positie.

Wie helpt ons?

Wij sparen actiepunten en (koop)zegels zoals:

DE, Super, Albert Hein, Gouda's Glorie, Ring, Plusmarkt, Stoepje, Troefmarkt en allerlei benzine zegels, Rocks.

Ook postzegels en oude ansichtkaarten zijn welkom.

Dit alles t.b.v. het landelijk bouwfonds van de H.H.K.

U kunt ze sturen naar:

G.E.B. v/d Haar-Stam, P. van Burenstraat 11, 3881 GZ Putten.

Tel.: 0341-491471.

Bijeenkomst adoptiejongeren: D.V. 29 september 20.00 uur, Ger.Gem. Dordrecht, Mauritsweg 286. Mw. Bastiaanse presenteert haar geactualiseerde boek "Adoptie duurt een leven lang". Alle geadopteerde jongeren mét aanhang, zijn van harte welkom! Vragen? Bel of mail met Corianne Blom: 078-6933283, corianne_jakarta@hotmail.com

Bescherm joodse kinderen tegen terreur!

**De christelijke stichting
"Vrienden van het Cheider"**

- Zorgt voor beveiliging van de joods-orthodoxe school "het Cheider" in Amsterdam
- Keert zich tegen antisemitisme en terreur
- Helpt joodse kinderen

**Maak uw gift over op Giro 419925 Bank 65.30.14.643
t.n.v. Vrienden van het Cheider- Veenendaal
Zie ook onze website www.cheidervrienden.nl**

De Vaste Grond

Lesboek voor de belijdeniscatechisatie

*20 lessen over de
gereformeerde geloofsleer*

Door ds. H. Korving

€ 3,75 per stuk

Te bestellen bij
Ds. H. Korving
Van Naaldwijcklaan 12
4143 BW Leerdam
Tel 0345 510 800
Email: hkorving@cgk.nl

Nieuw op Texel

Jachthuis

Gehandicapten - vakantie - accommodaties

Twee luxe vakantiehuizen (onder 1 kap), 7 en 8 persoons, compleet met: hoog/laag bedden, douche-brancard en tillift. Tevens voorzien van vaatwasser, magnetron, wasmachine en wasdroger. De woningen zijn in zomer 2006 gerenoveerd.

Prijzen tussen € 295,- en € 695,- per week!
incl. schoonmaakkosten, excl. toeristenbelasting
Reserveer direct via 0222 31 89 06

De Noorderhoeve
gehandicapten accommodaties

Harkebuurt 5-15 Oosterend - Texel - 0222 31 89 06
<http://www.denoorderhoeve.nl/jachthuis.pdf>